

PE 4584 / 22. 1986.

Postavenie a životná perspektíva mládeže v socializme

JIŘÍ SUCHÝ
Ekonomický ústav SAV, Bratislava

1. Sociálna subjektivita súčasnej mladej generácie

317 / 87 h

Problematika mládeže nadobudá v súčasnosti nové poznávacie dimenzie nielen v súvislosti so zmenami — alebo oneskorením a defektnosťou zmien v sociálnej subjektivite mládeže samej, ale aj pod vplyvom diverzifikácie a prevratnosti zmien objektívnych spoločenských podmienok jej života.

Ak život mládeže v minulosti podstatne determinovalo viacmenej homogénne sociálne mikroprostredie či mezoprostredie ustálenej lokálnej spoločnosti, intervenujú dnes v jej živote čoraz komplexnejšie makroštruktúry spoločnosti, sprostredkujúce pôsobenie globálnych súvislostí spoločenského celku a jeho medzinárodného kontextu na životný proces jej členov. Rozporuplné a zväčša konfliktné procesy prebiehajúce v súčasnom rozdelenom svete, od technologického pokroku a ekonomického rozvoja až po lokálne politické konflikty, národnooslobodzovacie hnutia, všeobecnú krízu kapitalizmu a svetový revolučný proces, konfrontujú život mládeže aj v socializme s existenciou sociálne triednych protirečení, ktoré kladú na formovanie subjektívneho profilu mládeže, utváranie jej spoločenského vedomia a zmýšľania špecifické nároky, ktoré nachádzajú vo vlastnej životnej skúsenosti našej mládeže nedostatočnú oporu. Mládež sa s globálnymi problémami sveta, v ktorých dominujú triedne rozdiely ľudí a sociálne politické rozdelenie sveta, oboznamuje cez kultúrne filtre národných spoločností a štátnych útvarov, v ktorých žije, a teda nevyhnutne v ideologickej forme. Prirodzený kriticizmus mládeže a jej obmedzená vlastná sociálna skúsenosť robia z osvojovania sociálnych informácií o svete, ich socialistického zhodnocovania vo vedomí súčasnej mladej generácie z formovania jej socialistického uvedomenia a presvedčenia mnohostranne kontaminovaný a len zložite napredujúci proces.

Podmienky úspešného dovŕšenia socialistickej personalizácie mladých ľudí a sformovania ich socialistického presvedčenia tak objektívne zvyšujú význam ich vecnej racionálnej informovanosti o priebehu triednych zápasov v rozdelenom svete a o účasti mladých ľudí v nich, ku ktorej ich priamo vedie neutešnosť ich sociálneho postavenia v jeho kapitalistickej časti, spôsobená predovšetkým vznikom juvenilnej nezamestnanosti. Kľúčovú úlohu v socialistickom zhodnotení sociálnych informácií, usvedčujúcich ideologicky vyblýskanú tvár kapitalistickej spoločnosti z pretvácky, hrá osobný styk mladých ľudí z oboch častí rozdeleného sveta navzájom, prehlbovanie kontaktov pokrokových mládežníckych organizácií a upevňovanie solidarity mládeže v boji proti imperiaлизму, vykorisťovaniu, sociálnej nespravodlivosti a pri obrane mieru ako základnej podmienky šťastnej budúcnosti väčšiny mládeže sveta. Sformovanie a rozvoj socialistickej subjektivity mládeže sa stáva v tejto situácii úlohou, pri riešení ktorej musí komunistická výchova mládeže citlivo reagovať na aktívnu intervenciu globalizujúcich internacionálnych tendencií v konkrétnych problémoch života našej mládeže takmer vo všetkých jeho oblastiach.

Táto zmena je, pravda, iba jednou stránkou podstatnej zmeny výchovnej

situácie súčasnej mládeže, v ktorej búrlivý charakter sociálno-politických zmien prebiehajúcich vo svete podlomil platnosť väčšiny predpokladov tradičnej výchovy.

Výchovné formovanie osobnosti v mnohostranne dynamizovanom a čoraz užšie vzájomne prepojenom svete prestáva byť predovšetkým výhradnou záležitosťou verbálneho učenia a osvojovania si formálnych poznatkov a stáva sa prvorade funkciou osobnej účasti mladých ľudí na praktických premenách spoločnosti a správneho osobnostného vyhodnotenia životnej skúsenosti, ktorú pri tom získavajú.

Účinnosť intenciálnej výchovy súčasnej mládeže závisí tak dnes v podstatnej miere na konzistencii tejto výchovy s funkcionálnymi vplyvmi spoločenského prostredia, alebo na presvedčivosti a praktickej účinnosti kritiky jeho nedostatkov. Úspešné sformovanie a rozvoj socialistickej subjektivity súčasnej mládež generácie v jednote jej psychických a praktických vlastností a v podstatnej obsahovej štruktúre nárokov, ktoré na ňu kladie rozvoj socializmu v súčasnom svete, je takou úlohou sociálneho poznania a výchovnej praxe socialistickej spoločnosti, riešenie ktorej bezprostredne zakladá východiská väčšej sociálnej angažovanosti mládeže v pokrokovej premene sveta.

V socialistickej spoločnosti sa pokroková angažovanosť mládeže konkretizuje predovšetkým v úlohách jej aktívnej účasti na procesoch rozšírenej reprodukcie spoločenského života, v ktorých sa rozvíja socializmus a jeho medzinárodná váha a spolu s ním aj istoty sociálneho postavenia mládeže v ňom.

Požiadavka sociálnej aktivity mládeže ako faktora optimalizácie jej sociálneho postavenia v socialistickej spoločnosti sa nepodmieňuje dosiahnutím dospelosti, ale chápe sa ako ústretový činiteľ začleňovania mladého človeka do spoločnosti, obsah ktorého sa obohacuje spolu s pokročilosťou jeho ontogenetického vývinu.

Očividná správnosť tejto požiadavky si už v spoločenskej praxi vyžiadala vznik rozličných foriem zapájania mládeže do spoločensky prospešnej práce a spoločensko-politických činností prostredníctvom mládežníckej organizácie. Dnes už starší účastníci mládežníckeho hnutia si však pamätajú oveľa širší register možností zapájania sa mladých ľudí do produktívnej a politickej práce, ktoré umožňovali nielen štúdium popri zamestnaní, ale aj zamestnanie popri štúdiu, ktorému dnes stojí v ceste množstvo administratívnych zábran, ignorujúcich skutočnosť, že práve špičková pokroková inteligencia smerovala k vzdelaniu zväčša cestou pracovného života, na ktorej sa pri prekonávaní životných prekážok formovali jej ľudské hodnoty a charaktery.

Za odbúranie zábran, ktoré stoja v ceste tejto reálnej škole života tým, ktorí pre zdolanie jej obtiaží cítia dostatok síl, hovorí nielen skúsenosť „druhej vzdelávacej dráhy“ v niektorých západných krajinách, ale predovšetkým základné sociálne istoty občana v socialistickej spoločnosti. Tieto úvahy stoja v pozadí novelizácie predpisov upravujúcich vstup vysokoškolákov do dočasného a vedľajšieho pracovného pomeru a pomeru so skrátenou pracovnou dobou, ktorá sa pripravuje v ZSSR a ktorá sa pokúša skrátiť sociálnu dištanciu medzi sférou vzdelania a výrobnou a životnou praxou, odtrhnutosť ktorých sa v socialistickej krajine stala zdrojom vážnych výchovných a formatívnych problémov v živote mládeže.

2. Miesto a funkcia práce v živote súčasnej mládeže

Jedným z nápadných paradoxov nášho výchovno-vzdelávacieho systému je skutočnosť, že hoci deklaruje ústrednú hodnotu práce v živote človeka, poskytuje mladému človeku minimálnu príležitosť fyzicky pracovať, v rozpore s tým,

že fyzická práca je bezprostredným základným a rozhodujúcim formatívnym faktorom vo fylogénéze i ontogénéze človeka. Dokonca polytechnická a pracovná výchova sa v tomto systéme zmenila z mnohých dôvodov na verbálne vyučovanie.

Dôsledkom toho je nielen nevyvinutý vzťah našich mladých ľudí k práci a ich nízka odolnosť voči pracovným záťažiam, ale aj fyzické a zdravotné manka v ich osobnostnom vývine, výrazne poznačenom hypodynamiou mestského spôsobu života. Pri dovršovaní prestavby našej výchovno-vzdelávacej sústavy bude preto treba citlivo zvážiť únosnú hranicu medzi zlepšovaním životných podmienok mládeže a zľahčovaním pracovných nárokov štúdia a profesionálneho výcviku a uviesť do socializačného procesu mladistvých reálne problémy praktického života, ktorých riešenie by provokovalo ich sociálnu aktivitu, rozvíjalo ich vôľové vlastnosti, pracovné záujmy a prebúdzalo v nich vedomie, že právo na prácu sa stáva reálnou skutočnosťou života aj vďaka ich osobnému prínosu k rozvoju systému spoločenskej práce.

Nevyhranené pracovné postoje a nerozvinutý vzťah k práci u našej mládeže prestávajú byť výchovnými problémami a prerastajú v problémy sociálne v rozšírených ťažkostiach pracovnej adaptácie mladých ľudí pri ich vstupe do zamestnania, kedy je s dôsledkami neriešených výchovných problémov konfrontované celkom iné odvetvie národného hospodárstva a iné spoločenské inštitúcie, ako tie, ktoré za nich nesú zodpovednosť.

Nedostatky pracovnej výchovy našej mládeže ostro kontrastujú so zostrujúcim sa zápasom mládeže v kapitalistickom svete o možnosť vyučenia, získanie odbornosti, pracovnú príležitosť a stabilizáciu pracovného miesta.

Aj letný pohľad na sociálne postavenie mládeže v súčasnom kapitalizme ukazuje, že sociálne vymoženosti mládeže v socializme nie sú samozrejmosťou doby a nevyhnutnou funkciou vedeckotechnického a sociálneho rozvoja, ako to dokazujú teoretici postindustriálnej spoločnosti. Kolísajúca pozornosť, akú venovala buržoázna sociálna a výchovno-vzdelávacia politika mládeži, nadobúdala v šesťdesiatych rokoch veľmi rozdielne konkrétne podoby v rámci celkových politických cieľov, sledovaných kapitalistickými štátmi, a bola týmto cieľom celkom jednoznačne podriadená.

Aj v súčasnosti nás presviedča o podriadenosti starostlivosti o mládež v buržoáznej spoločnosti celkovej politickej stratégii kapitalistických štátov presúvanie bremena nezamestnanosti na plecia mládeže, nezamestnanosť ktorej v západoeurópskych krajinách vzrástla na päťnásobok nezamestnanosti dospelých.

Postoj súčasného kapitalizmu k mládeži charakterizuje najlepšie jeho snaha využiť vzrast ponuky mladej pracovnej sily v dôsledku povojnovej populačnej explózie a poklesu počtu nekvalifikovaných pracovných miest k frontálnemu útoku na úroveň zamestnanosti a miezd mladej generácie.

V situácii osemdesiatych rokov nachádza monopolistická buržoázia vhodnú príležitosť k zvráteniu trendu úspešných mzdových zápasov robotníckej triedy prostredníctvom a na úkor mládeže, nezamestnanosť ktorej už teraz v kapitalistickom svete kolíše v rozmedzí od 20 % (Japonsko), 26 % (NSR), 44 % (Veľká Británia), 47 % (Kanada), 49 % (USA) až po 61 % (v Taliansku) [Turošíková 1984 : 15–16].

Nezamestnanosťou mládeže vyvrcholuje a dramatizuje sa všeobecná tendencia k obsahovému vyprázdňovaniu života mladej generácie v podmienkach súčasného kapitalizmu v takej polohe, v ktorej zhoršenie sociálnych podmienok života zbavuje dospelievajúcu mládež možnosti dosiahnuť dospelosť v základných ekonomických, sociálnych a kultúrnych parametroch, ktoré podmie-

ňujú nastúpenie samostatného života dospelého človeka, ktorý svoj osobnostný rozvoj zakladá na vlastnej ekonomickej aktivite.

Alienačné tendencie, ktoré vtrhávajú do života mladých ľudí na Západe v súvislosti s opúšťaním školského a vstupom do pracovného prostredia, prechádzajú v ich nútenej nezamestnanosti do situácie, ktorá zvracia celú logiku ich vzdelávacej a socializačnej prípravy a svojimi sociálnymi dôsledkami ohrozuje samo dovŕšenie procesu ich personalizácie.

Juvenilná nezamestnanosť znemožňuje mladým ľuďom premeniť formálne štruktúry školskej socializácie na konkrétne štruktúry pracovných návykov, osvojiť si pracovnú skúsenosť a praktickú zručnosť, ktoré patria ku kvalifikácii pre určité povolanie, čo ich osobnostnú štruktúru ochudobňuje práve o tie vlastnosti, ktoré majú rozhodujúci význam pre produktívnu prácu a samostatný život jednotlivca a jeho sociálny rozvoj ako dospelého.

Západná sociológia a sociálna psychológia, ktoré venovali značnú pozornosť rozvratným sociálnym a ľudským dôsledkom dočasnej nezamestnanosti pracovne adaptovaných dospelých a v šesťdesiatych rokoch dokonca zaznamenali fenomén „odročovania dospelosti mládeže“ v západoeurópskych krajinách, stoja dnes pred masovou nezamestnanosťou mládeže, ktorá jej znemožňuje osvojiť si zvolenú profesiu a dospieť, natoľko otrasené, že pre nový sociálny jav nenašli dosiaľ ani kategoriálny výraz, napriek tomu, že začínajú vyvstávať jeho hrozivé dôsledky pre životnú perspektívu mládeže i spoločnosti.

V juvenilnej nezamestnanosti začína dnes kapitalizmus deštruovať základné psychosomatické väzby osobnosti ako je schopnosť a potreba pracovať a žiť produktívnym spoločensky osožným životom. Súčasný kapitalizmus tak znemožňuje mladým ľuďom sformovať sa v ucelenú osobnosť a odsudzuje ich k osudu nerozvinutých fragmentálnych osobností so silnými infantilnými reziduami, ktoré kompenzujú neprirodzené medzery v ich osobnom živote ďalšími deformáciami ich životného procesu.

Toto sociálne ohrozenie mládeže všeobecnou krízou kapitalizmu je svojím spôsobom zákonitým dôsledkom toho, že sociokultúrne vzory záhaľčivého spotrebiteľského spôsobu života, aké kultivuje oficiálna buržoázna kultúra, nie sú schopné sprostredkovať mladým ľuďom plne rozvinutý ucelený samostatný život a vŕhajú tak mladých ľudí do životných situácií, neriešiteľnosť ktorých objasňuje rozšírenosť narkománie, drogovej závislosti a delikventných sklonov u západnej mládeže ako iluzórneho úniku z bezvýchodných životných problémov.

S pokračujúcim zhoršovaním sociálnej situácie mládeže v kapitalistickej spoločnosti, ktoré stále viac zužuje jej výhľad do budúcnosti, výrazne kontrastujú sociálne vymoženosti, ktoré poskytuje mladej generácii socialistická spoločnosť. Porovnanie rozdielnej sociálnej situácie mládeže v kapitalizme a socializme sa stáva ešte preukaznejším v prognostickej projekcii jej vývinových tendencií.

3. Životná perspektíva a životné aspirácie mládeže

Marxisticko-leninská sociológia mládeže rozpracovala v pojme *životná perspektíva* teoretický konštrukt, ktorý umožňuje prognosticky anticipovať budúcnosť mladej generácie v živote spoločenského celku ako výsledok dialektickej interakcie objektívnych životných podmienok mládeže v súčasnosti a jej subjektívnej sociálnej aktivity pri ich využívaní a progresívnom rozvíjaní smerom do budúcnosti.

Životná perspektíva mládeže nezávisí iba od objektívnych možností, ktoré

jej bezprostredne ponúka súčasná spoločnosť ako objektivizovaný výsledok tvorivej práce a sociálnych zápasov predchádzajúcich pokolení. Šírka a hĺbka životnej perspektívy mládeže je podmienená nielen objektívne, ale aj subjektívne - sociálnym profilom mládeže samej ako subjektu spoločensky funkčných vedomostí, spoločensko-politických hodnôt, sociálnych postojov a životných plánov a ich využitím v praktickej sociálnej aktivite mládeže. Sociálny profil mládeže ako faktor exponujúci na jej životnom horizonte konkrétne ciele jej sociálnej aktivity sa preto neobmedzuje na duševné a duchovné výsledky jej výchovnej socializácie, ale zahŕňa ako svoj podstatný moment tiež praktické charakteristiky osobnosti mladého človeka, jeho zručnosti, pracovné návyky, výkonnostné stereotypy, vytrvalosť a metódy praktického správania a konania ako aktívne činitele rozširovania reálnych objektívnych možností sociálneho rozvoja mladého človeka v dospelosti.

Iba v tomto prípade, za predpokladu efektívnej osobnej angažovanosti mladých ľudí v praktickom živote spoločnosti, stáva sa ich životná perspektíva funkciou ich sociálneho profilu a spôsobu života, ktorá sa plasticky podriaďuje požiadavkám ich sebauskutočňovania.

Životná perspektíva mladého človeka nie je teda iba duševnou projekciou jeho potrieb, želaní a aspirácií. Ani v socialistickej spoločnosti nie je táto perspektíva apriórny duchovný postulátom kultúry, z pozície ktorého nadobúda mladý človek samočinne právo požadovať od spoločenskej skutočnosti satisfakciu nárokov, ktoré k nej jeho formujúca sa osobnosť vznáša a v mene ktorých si môže osvojovať právo skutočnosť súdiť, ak ich neuspokojila.

Je nielen na škodu spoločnosti, ale predovšetkým mladých ľudí samých, ak rodinná výchova v mnohých našich rodinách pestuje v mladých ľuďoch takýto jednostranný požadovačný vzťah k spoločenskému celku, nároky ktorého nie sú ničím vyvážené z ich strany. Deficitný vzťah požiadaviek a prínosov časti našej mládeže vo vzťahu k spoločnosti sa spravidla v priebehu ich dospievania mení na neprimerane náročné spotrebiteľské sociálne postoje, deformujúce ich život a strhávajúce ich zavše na cestu sociálneho parazitizmu a narušania zásad socialistickej mravnosti a zákonnosti v dospelom živote.

4. Obsažný životný program a aktívna životná pozícia mladej generácie v socialistickej spoločnosti

Realizácia možností otvorenej životnej perspektívy mladej generácie v spokojnom obsahovo bohatom živote v socialistickej spoločnosti priamo súvisí so schopnosťou mladých ľudí osvojiť si a zvládnuť už v procese dospievania a ranej dospelosti praktické sociálne záťaže, práva i povinnosti socialistickeho spôsobu života, požiadavky pracovných činností v zvolenej profesii i v každodennom živote, nároky spoločensko-politického života, úlohy permanentného vzdelávania, zvyšovania odbornej kvalifikácie a kultúrnosti svojej osobnosti i povinnosti a záväzky rodinného života, jednoducho všetkého toho, čo so sebou prináša život dospelého v súčasnej vysoko rozvinutej spoločnosti.

Bolo by chybou zastierať, že naša mladá generácia zaujíma k sociálnym povinnostiam a rolovým očakávaniam spoločnosti diferencované postoje. Zatiaľ čo prevažná väčšina našej mládeže dospieva k pochopeniu nevyhnutnej spojitosti sociálnych práv a povinností mladého človeka v socialistickej spoločnosti, vytvárajú sa na okrajoch tejto väčšiny marginálne skupiny mladistvých s odklonovými postojmi k požiadavkám socio-kultúrnych noriem socialistickeho spôsobu života a so sklonom k záhalčivým a parazitným formám života. Nech už sú títo mladí ľudia pritom motivovaní životnými hodnotami a vzormi cud-

zej ideologickej proveniencie, alebo dávajú iba priechod svojmu bezzásadovému anomickému prístupu k životu, dostávajú sa sociálnou logikou svojho správania skôr či neskôr do konfliktu so socialistickým zriadením a ich postoje a správanie nadobúdajú charakter protispoločenských javov, narušajúcich socialistickú výstavbu.

V dynamicky sa rozvíjajúcej socialistickej spoločnosti začíname pociťovať ako asociálne správanie či jeho zárodok už vyhýbanie sa pracovným záväzkom a neochotu zapájať sa do spoločenského života, odmietavý vzťah k výkonu sociálnych povinností i práv, záhaľčivý rozhadzovačný životný štýl a v prípade mládeže napokon i pasívnu životnú pozíciu, úzky horizont osobných záujmov a z neho vyplývajúcu netečnosť, lahostajnosť, lenivosť a nečinnosť mladého človeka.

Československo patrí ku krajinám s najlepšou a tiež najnákladnejšou starostlivosťou o sociálne narušenú mládež a odborná úroveň tejto starostlivosti vyvoláva vo svete zaslúžené uznanie.

Otázne ostáva, či nie je v silách našej spoločnosti obrátiť perspektívu prístupu k sociálnemu rozvoju mládeže a nevynaložiť potrebné prostriedky vo sfére včasnej prevencie deviantných tendencií mládeže cieľavedomejšou sociálno-výchovnou prácou s mládežou v oblasti mimoškolskej výchovy.

Predpokladom úspechu zatiaľ sa len postupne rodiacej koncepcie mimoškolskej výchovy je jej väčšia a konkrétnejšia sociálna zacielenosť, užšie spojenie výchovných cieľov so sociálne prospešnými zámermi plánov sociálneho rozvoja podnikov a národných výborov a s väčšou aktivizáciou neformálneho kolektivu ako výchovného prostredia v duchu makarenkovského pedagogizmu.

Základnou podmienkou zefektívnenia komunistickej výchovy mládeže je vo všeobecnosti podstatne lepšie nasýtenie výchovného systému kvalifikovanými výchovnými pracovníkmi a materiálными prostriedkami. Rozhodujúcou obsahovou podmienkou zlepšenia komunistickej výchovy je väčšie zastúpenie reálnej pracovnej, telesnej a brannej výchovy v terajšej štruktúre výchovného systému ako výchov, absorbujúcich zvýšený energetický a psychosomatický potenciál súčasnej mladej generácie.

Spolu s tým bude potrebné preniesť centrum výchovného pôsobenia do sídlisk ako miest trávenia prevažnej časti časového fondu mestskej mládeže, ktoré dnes pre svoju dlhodobú rozostavanosť a sociálne kultúrnu nevybavenosť usmerňujú životné aktivity mládeže jednostranne a zväčša neuspokojujú a deštruktívne.

Mimoshkolská výchova bude musieť pružnejšie reagovať na búrlivý prúd sociálnych zmien každodenne generovaných akcelerujúcou dynamikou vedecko-technického, ekonomického, sociálno-politického a kultúrne-vzdelanostného rozvoja socialistickej spoločnosti. Tieto zmeny vyžadujú od každého občana aktívny kontakt s praktickým životom. Tým viac to platí o mladých ľuďoch, ktorí si iba vytvárajú vlastnú *životnú pozíciu* ako relatívne trvalý komplex životných hodnôt, názorov, vzorov a postojov, vyúsťujúcich v životné projekty a plány ich praktického života. Život si dnes vyžaduje nepretržitú činnosť adaptáciu mladých ľudí na meniace sa okolnosti ich života a výchovný systém nemôže pred tým zatvárať oči. Takáto adaptácia dnes nie je možná len ako príležitostné prispôsobovanie sa zmenám podmienok života, do ktorých sami zasahovať nechceme. Všetko strhávajúce tempo spoločenského života rýchlo podmieňa pozíciu nezúčastneného pozorovateľa životného procesu spoločnosti bez vlastného životného programu a nevyhnutne strháva aj jeho do svojho prúdu, no nie už ako jeho aktívny subjekt, ale iba ako prúdom unášaný objekt.

Život v súčasnej socialistickej spoločnosti vyžaduje od jej občanov zaujatie aktívnej životnej pozície a cieľavedomú životnú aktivitu, založenú na obsažnom životnom programe, ktorý vychádza zo socialistických cieľov sociálneho a ľudského rozvoja spoločenského celku. Ešte viac ako pre dospelých to platí pre príslušníkov mladej generácie, ktorá vo všetkých životných aspiráciách prekračuje horizonty životných očakávaní predchádzajúcich generácií.

Súčasná socialistická spoločnosť v procese jej prechodu na intenzívnu dráhu rozšírenej reprodukcie bezpochyby značne zvyšuje náročnosť formatívnych a socializačných požiadaviek, ktoré kladie na dospievanie súčasnej mladej generácie a jej vstup do praktického života.

Zvýšené osobné úsilie, ktoré dnes musia mladí ľudia vynakladať v procese svojej socializačnej prípravy pri štúdiu, odbornom výcviku a pri formovaní svojho spôsobu života, prináša im však v socializme výrazné obohatenie katalógu ich životných možností a cieľov, rozširujúcich životnú perspektívu ich mladosti smerom do budúcnosti.

Účasť na ďalšom rozvoji socializmu a užívaní jeho výsledkov otvárajú pred mladou generáciou široko otvorenú dlhodobú perspektívu jej osobnostného a sociálneho rozvoja.

Premena možností tejto perspektívy na reálne skutočnosti života mladých ľudí závisí aj od ich prístupu k riešeniu úloh rozvoja spoločnosti, s ktorým súvisí tvorba zdrojov uspokojovania životných potrieb členov socialistickej spoločnosti vo všetkých vekových pásmach a teda i mládeže.

Prechod československej spoločnosti k intenzívnej forme rozšírenej reprodukcie, ktorý podstatne urýchlí rozvoj spoločenských potrieb obyvateľstva a kvalitatívne zlepší ich uspokojovanie, je kľúčovou úlohou budovania rozvinutého socializmu v našej krajine, s ktorou je spojená komplexná intenzifikácia spoločenského života v ČSSR a podstatné zvýšenie jeho ekonomickej, sociálnej a ľudskej efektívnosti.

Ďalekosiahla prestavba hospodárskeho a sociálneho mechanizmu riadenia spoločenského života uvoľní nové zdroje a preskupí využívanie starých v determinácii vývinového pohybu spoločnosti. Čaká nás podstatné urýchlenie rozvoja vedy a zvýšenie jeho praktickej využiteľnosti, technická modernizácia výrobných kapacít a racionalizácia ich priestorového rozmiestnenia na území nášho štátu, rekonštrukcia dopravnej siete a rozvodov, zrýchlenie a skvalitnenie bytovej výstavby a realizácia rozhodujúcich investičných zámerov štruktúrálnej prestavby našej ekonomiky a jej energetického zabezpečenia.

Všetky tieto náročné úlohy ďalšieho rozvoja socializmu musia zabezpečiť pracujúci svojim pracovným úsilím, v ktorom technika naďalej ostáva iba prostriedkom ich vlastnej práce. Intenzifikácia ekonomiky prácu neodstraňuje, ako sa nám pokúšajú nahovoriť buržoázni futuroológovia a nekvalifikovaní publicisti, ale mení formu a miesto jej uplatnenia vo výrobnom procese a v zásade prácu kultivuje, ale neruší. Náročnejšie formy a úlohy práce v nadchádzajúcom období nekladú však nové vyššie nároky iba na kvalifikáciu pracujúcich a kvalitu ich práce, ale aj na osobné schopnosti technických a hospodárskych pracovníkov, ktorí pracovný proces vo výrobe riadia.

Narastajúce tempá vedecko-technickej revolúcie ako východiska intenzifikačného procesu už v súčasnosti prinášajú závažné zmeny v obsahu, organizácii a charaktere pracovného procesu, ktoré vyžadujú priebežné sústavné zvyšovanie kvalifikačnej pripravenosti a celkovej kultúrnosti všetkého pracujúceho obyvateľstva.

Sociálne predpoklady zabezpečenia rastu kvalifikácie pracujúcich, a to najmä jej obsahových zmien, ktoré si v budúcich rokoch vynúti reštrukturalizačné,

substitučné a inovačné procesy v materiálno-technickej základni spoločenskej výroby a vznik nových druhov práce a nových povolání, nevyhnutne zvýšia tlak na skvalitňovanie a zvyšovanie životnej úrovne pracujúcich a zdokonaľovanie ich spôsobu života. Skultúrňovanie práce spolu s racionalizáciou využívania voľného času povedú k vzniku nových motivačných štruktúr a stimulačných impulzov práce a života a k všestrannej dynamizácii a inovácii spôsobu života, aký sa u nás ustálil ešte v rokoch prevažne extenzívneho rozvoja našej ekonomiky a jej direktívneho naturálno-objemového riadenia.

Podstatné skvalitnenie spôsobu života a zvýšenie jeho sociálnej a ľudskej efektívnosti je základným predpokladom vyšších výkonov výrobného procesu, v ktorom zavádzanie progresívnych vedecko-technických riešení objektívne zvyšuje význam subjektívneho faktora v jeho individuálnom i sociálnom význame. Vyššiu výdajnosť ekonomiky nie je možné dosiahnuť bez zásadného zlepšenia celej sústavy jej spoločenského riadenia, prestavby jeho hospodárskeho mechanizmu a vytvorenia cieľavedomého sociálneho mechanizmu jednotne a všeobecne uplatňovaného v celom priereze územného členenia i sociálno-ekonomického vrstvenia spoločenského celku ako nástroja upevňovania jeho jednoty, prehlbovania jeho funkčnej diferenciácie a sociálnej rovnorodosti z hľadiska zvyšovania jeho rozvojových efektov a tempa vývinovej dynamiky.

Kvalitatívne nároky rozvoja socialistického života u nás budú však v aktuálnej budúcnosti, v ktorej súčasná mladá generácia dosiahne svoju dospelosť, kľásť podstatne vyššie nároky nielen na pracovnú kvalifikáciu človeka ako pracovnej sily, ale aj na jeho sociálno-politické a morálne charakteristiky, ako ucelenej mnohostranne rozvinutej osobnosti s prebudeným sociálnym seba-vedomením svojej prislúšnosti k socialistickému spoločenskému systému a s jasným vedomím svojej osobnej ľudskej dôstojnosti prameniacej z činnej produktívnej zásluhovosti jednotlivca ako aktívneho zodpovedného člena spoločenského celku.

V týchto požiadavkách prerastajú sociálne a ľudské predpoklady intenzifikácie československého národného hospodárstva v kultúrne úlohy duchovného a sociálno-psychického dovŕšenia socialistickej kultúrnej revolúcie, ktoré na základoch úspešnej realizácie jej rozhodujúcich sociálno-politických, duchovne kultúrnych a vzdelanostných úloh v období prechodu od kapitalizmu k socializmu bude rozvíjať jej výsledky v smere pôsobenia duchovných, civilizačných a sociálno-kultúrnych trendov modernizačných tendencií rozvoja súčasnej socialistickej spoločnosti.

Intenzifikácia národného hospodárstva bude v nadchádzajúcom období veľmi ostro konfrontovať kultúrny systém našej spoločnosti s nevyhnutnosťou racionálneho usporiadania neprehľadnej štruktúry inštitúcií školského i mimoškolského zvyšovania odbornosti a nadobúdania pracovnej kvalifikácie a s potrebou vybudovania ucelenej sústavy permanentného vzdelávania obyvateľstva všetkých sociálno-demografických skupín a v celom rozsahu životného cyklu človeka.

V dynamicky sa rozvíjajúcej socialistickej spoločnosti sa permanentné vzdelávanie obyvateľstva stáva nepostradateľnou funkciou jej duchovne kultúrnej štruktúry vzhľadom na akceleráciu vzdelanostných nárokov spoločenskej výroby, vyvolanú zavádzaním vedecko-technického pokroku, ale aj vzrastom požiadaviek každodenného života na spoločensko-politické poznatky a informovanosť občanov, čo je predpokladom ich správnej praktickej orientácie v čoraz zložitejšom systéme spoločenských vzťahov v rozvíjajúcej sa socialistickej spoločnosti a komplikujúcom sa súčasnom svete.

5. Poslanie mládeže v rozvojovej stratégii intenzifikácie československého národného hospodárstva

Pozornosť, ktorú venuje Komunistická strana Československa v svojej politike mladej generácii a Socialistickému zväzu mládeže ako jej spoločenskej organizácii, má závažné objektívne dôvody a to nielen vo vlastnej sfére politiky. V kontexte mladného sveta bude hrať i československá mládež čoraz významnejšiu úlohu nielen v rozvoji socializmu v našej krajine, ale aj v upevňovaní solidarity a spolupráce pokrokovej mládeže vo svete i v rozvíjaní svetového revolučného procesu.

V samotnej československej spoločnosti sprevádzajú omladzovací demografický pohyb našej populácie aj protichodné demografické procesy starnutia jej dospelých častí a nárast generácie starých ľudí, pracovné nahradenie a sociálne zabezpečenie ktorých sa stáva jednou z generačných úloh terajšej mladej generácie. Úspešné splnenie tejto úlohy ako praktického prejavu vďaka za materiálne a kultúrne hodnoty vytvorené prácou generácií otcov a starých otcov, ktorým dnešná mládež vďačí za svoje dobré sociálne postavenie a vysokú životnú úroveň, závisí od toho, ako mládež zvládne ekonomické úlohy jej celkového generačného poslania, ktoré pred ňu stavia prechod československého národného hospodárstva na cestu intenzívneho rozvoja. Realizácia tohto cieľa socialistickej výstavby sa časovo prekrýva s obdobím mladosti žijúcej populácie a možno ju preto právom pokladať za podstatu generačného poslania súčasnej mladej generácie, ktorá jeho úspešným splnením dovŕši vývin československej spoločnosti v dvadsiatom storočí a vykročí v ústrety tretiemu tisícročiu.

Schopnosť spoločnosti ďalej zlepšovať sociálne postavenie mladej generácie v spoločenskom systéme socialistickej spoločnosti závisí tak už v súčasnosti od jej vlastného prínosu k tvorbe spoločenských zdrojov, ktorý od nej vyžaduje rozvinutie tvorivej sociálnej aktivity predovšetkým v pracovnej oblasti, ktorá je v socializme rozhodujúcou sférou sociálneho rozvoja jednotlivca a jeho uplatnenia v spoločnosti. Dobré sociálne podmienky života mladej generácie v socialistickej spoločnosti jej poskytujú všetky predpoklady pre to, aby využila formálne právne vymoženosti občianskej emancipácie mládeže poskytované socializmom, ktorý zrušil jej diskrimináciu v kapitalistickej spoločnosti, v dôsledku ktorej mládež bola a v mnohých kapitalistických krajinách stále ostáva pasívnym objektom výchovno-vzdelávacej, sociálnej a hospodárskej politiky vykorisťovateľského štátu. V socializme má mládež všetky podmienky na to, aby sa stala rovnocenným subjektom spoločenského vývinu, ktorý tvorivo využíva generačný posun svojej vzdelanostnej a kultúrnej úrovne na prospech pokrokového rozvoja spoločnosti, v ktorej žije.

Pred Socialistickým zväzom mládeže ako spoločenskou organizáciou mladej generácie vyvstáva v tejto súvislosti náročná úloha a veľká zodpovednosť ideovo a organizačne usmerniť tento proces premeny dobrého postavenia mladej generácie na dynamický sociálny rozvoj všetkých skupín mládeže a účinne mobilizovať jej životnú aktivitu tak, aby sa stala organickou zložkou celospoločenského úsilia pri výstavbe rozvinutej socialistickej spoločnosti.

Literatura

Turošíková, L.: *Hlavné determinanty a tendencie vývoja nezamestnanosti ve vyspelých kapitalistických krajinách a ich odraz v teoretickom myslení a štátno-monopolistickej regulácii*. EÚ SAV, Bratislava 1984.

И. Сухи: Место и жизненная перспектива молодежи при социализме

Социалистическое общество не только существенно улучшило условия жизни молодого поколения, но прежде всего коренным образом изменило его социальное положение. Если при капитализме молодежь была и остается по сегодняшний день объектом социальной, экономической и культурной политики буржуазного государства и самой слабой жертвой его калькуляций при решении противоречий капиталистического общества, то при социализме молодежь становится активным субъектом развития общества, с будущим которого социализм связывает свое собственное будущее. С ухудшающимся положением молодежи на Западе, прежде всего с ее безработицей, резко контрастирует социальное развитие молодежи при социализме. Обратной стороной социального положения молодежи в социалистическом обществе являются недостатки в ее трудовом воспитании и в отношении к труду. Теоретический конструкт жизненной перспективы молодежи, разработанный в данном очерке, показывает взаимосвязь социалистического субъективного профиля молодежи и главным образом ее практической деятельности с масштабами ее жизненных запросов и их реализацией в практической жизни общества.

Summary

J. Suchý: Position and Life Perspective of Youth under Socialism

Socialist society has not only remarkably improved the living conditions of the young generation but has, first of all, substantially changed its social position. While under capitalism young people have been — and continue to be — an object of the social, economic and cultural policy pursued by the bourgeois state and the most susceptible victim of its calculations in solving the tensions of capitalist society, under socialism youth is becoming an active subject of the society's development whose future is put in connection with the future of socialism itself. The deteriorating situation of young people in the West, and particularly their unemployment, is in sharp contrast to the social development of youth under socialism. The seamy side of the social securities given to youth in the socialist society are shortcomings in their education through work and to work, as well as in their relation to work. The theoretical construct of the young people's life perspective elaborated in the present study throws light upon the correlation between the socialist subjective profile of young people — particularly in view of its practical determinations — and the capacitation of their life aspirations, as well as the realization of the latter in the practical life of society.